

Vabariigi Valitsuse määruse
„Ikepera liigikaitseala ja Kalbuse liigikaitseala kaitse alla võtmise otsuse kehtetuks
tunnistamine” eelnõu
SELETUSKIRI

1. Sissejuhatus

Vabariigi Valitsuse määruse „Ikepera liigikaitseala ja Kalbuse liigikaitseala kaitse alla võtmise otsuse kehtetuks tunnistamine” (edaspidi *määrus*) on ette valmistatud looduskaitseaduse § 10 lõike 1 alusel.

Eelnõukohase määrusega arvatakse kaitse alt välja kaks Viljandi maakonnas asuvat kaitstavat liigikaitseala, mis on minetanud looduskaitseväärtuse. Loodusobjektide kaitse alt väljaarvamisele ja vastavate kaitse alla võtmise otsuste kehtetuks tunnistamisele kohaldatakse looduskaitseaduse § 13 lõike 1 kohast menetlust.

Vabariigi Valitsuse määruse eelnõu on koostanud Keskkonnaameti Pärnu-Viljandi regiooni kaitse planeerimise spetsialist Jana Galadi (tel 447 7379, e-post jana.galadi@keskkonnaamet.ee), eelnõu kaitsekorra otstarbekust on kontrollinud Keskkonnaameti kaitse planeerimise peaspetsialist Taavi Tattar (tel 786 8371, e-post taavi.tattar@keskkonnaamet.ee). Eelnõu ja õigusekspertiisi on teinud Keskkonnaameti üldosakonna peajurist Lüüli Junti (tel 627 2178, e-post lyyli.junti@keskkonnaamet.ee). Ekspertdihinnangu on andnud Tarmo Evestus, keeleliselt toimetanud Siiri Soidro (tel 640 9308, e-post siiri.soidro@tlu.ee).

2. Eelnõu sisu ja kaitse alt välja arvamise põhjendus

Seoses Ikepera liigikaitseala ja Kalbuse liigikaitseala kaitse alt väljaarvamise tunnistatakse kehtetuks Viljandi maakonnavalitsuse 9. novembri 1992. a määruse nr 413 „Looduskaitse korraldus Viljandi maakonnas” lisa 4 „Riikliku looduskaitse all olevate objektide nimekiri” punktid 8 ja 10.

Määruses käsitletud objektid on kaitse alla võetud pärast Eesti Vabariigi taasiseseisvumist aastal 1992 asjaomase ametiasutuse määrusega. Eesti Vabariigi taasiseseisvumise järel võeti kõik seni kaitse all olnud objektid riikliku kaitse alla. 9. juulil 1994. a jõustunud kaitstavate loodusobjektide seaduse § 30 lõige 6 sätestas, et kõik enne nimetatud seaduse jõustumist moodustatud kaitsealade ja kaitstavate looduse üksikobjektide kaitseks kehtestatud kaitse-eeskirjad ja kaitsekord jäävad kehtima kuni nimetatud seadusega sätestatud korras uue kaitse-eeskirja rakendamiseni niivõrd, kuivõrd need ei ole vastuolus kehtiva seadusega. Sisuliselt annab sama regulatsiooni ka kehtiva looduskaitseaduse § 91 lõige 1: „Enne selle seaduse jõustumist kehtestatud kaitse-eeskirjad ja kaitsekord jäävad kehtima kuni nimetatud seaduse alusel uue korra kehtestamiseni või kaitsekorra kehtetuks tunnistamiseni.” Looduskaitseaduse § 13 lõikest 1 tulenevalt kohaldatakse loodusobjekti kaitse alla võtmise otsuse kehtetuks tunnistamisel sama seaduse §-des 8 ja 9 loodusobjekti kaitse alla võtmise kohta sätestatud. Looduskaitseaduse § 10 lõike 1 kohaselt võtab ala kaitsealana või hoiualana kaitse alla Vabariigi Valitsus ning lähtudes eeltoodust ja haldusmenetluse seaduse § 68 lõikest 2 tunnistab senise kaitse-eeskirja või kaitsekorra kehtetuks samuti Vabariigi Valitsus.

Ikepera liigikaitseala (KLO1000060¹) asub Viljandi maakonnas Karksi vallas Äriküla külas. Kaitseala suurus on 34,6 ha, millest eraomandis olevat maad on ligikaudu 30 ha ja riigi omandis olevat maad ligikaudu 4,6 ha. Ala on kaitse alla võetud ohustatud linnuliigi must-toonekure (*Ciconia nigra*) ja tema elupaiga kaitseks. Enne liigikaitseala moodustamist (enne 1992. aastat) ehitati Ikepera must-toonekure pesapaika tehispesa pärast loodusliku pesa allakukkumist, kuid teadaolevalt ekspertiisi koostajale (T. Evestus) ei ole must-toonekurg selles tehispesas pesitsenud. Seega ei ole alates 1992. aastast must-toonekurg Ikepera liigikaitsealal pesitsenud. Eesti Looduse Infosüsteemi (EELIS) andmetel (seisuga 11.01.2016) ei asu Ikepera liigikaitsealal kaitsealuseid liike ja nende elupaiku või kaitstavaid kooslusi (loodusdirektiivi elupaiku).

Kalbuse liigikaitseala (KLO1000046) asub Viljandi maakonnas Tarvastu vallas Sooviku külas. Kaitseala suurus on 128,2 ha, millest eraomandis olevat maad on ligikaudu 76,4 ha, riigi omandis olevat maad ligikaudu 45,5 ha ning jätkuvalt riigi omandis olevat maad ligikaudu 6,3 ha. Ala on kaitse alla võetud ohustatud linnuliigi väike-konnakotka (*Aquila pomarina*) ja tema elupaiga kaitseks. Kalbuse väike-konnakotka pesapaik on teada aastast 1982 ja ka liigikaitseala moodustamise ajal (1992. aastal) pesitses väike-konnakotkas teadaolevas pesapaigas. Viimane teadaolev väike-konnakotka pesitsus kaitseala piirese jäävas pesapaigas toimuski 1992. aastal.

2002. aastal leiti uus väike-konnakotka pesapaik, mis asub liigikaitsealast väljaspool, kuid looduskaitseaduse § 50 lõike 2 kohane väike-konnakotka püsielupaiga sihtkaitsevöönd jääb ligikaudu 0,3 ha suuruse alana liigikaitsealale. Selle püsielupaiga sihtkaitsevööndi kaitsekord jääb kehtima ka pärast määruse jõustumist. See on piisav väike-konnakotka pesapaiga kaitseks, mistõttu Kalbuse liigikaitseala kaitse jätkamine ei ole vajalik ega otstarbekas.

Eesti Looduse Infosüsteemi (EELIS) andmetel (seisuga 11.01.2016) on ala põhjapoolses servas 2000. aastal inventeeritud poollooduslikest kooslustest lamminiitide (6450) elupaigatüüp kogupindalaga 2,4 ha, kuid elupaigatüüp on madala looduskaitsealase väärtusega. Loodusdirektiivi metsaelupaigatüüpe alal registreeritud ei ole, samuti ei ole registreeritud kaitsealuseid liike ja nende elupaiku.

Poollooduslike koosluste tegevuskava aastateks 2014–2020 kohaselt on Eestis 2013. aasta seisuga hoolduses 7040 ha lamminiite, mistõttu lamminiitide olukord on osaliselt parem kui paljudel teistel poollooduslikel kooslustel. Tegevuskava perioodil on seepärast pindala suurendamise kõrval olulise tähtsusega hoolduskvaliteedi parandamine. Pikaajaline eesmärk on suurendada hooldatavate lamminiitide pindala Eestis 12 200 ha-ni. Kaitstavatel aladel on lamminiitide (6450) elupaigatüüpi 2013. a andmetel kokku 15 600 ha ning seega ei ole vajalik lamminiitide (6450) elupaigatüüpi täiendavalt kaitse alla võtta, vaid pigem on vajalik tõhustada hooldust juba olemasolevatel kaitstavatel aladel.

Eesti Natura 2000 võrgustiku loodusdirektiivi II lisa liikide ja I lisa elupaigatüüpide osas on viimase piisavushinnangu andnud Euroopa Komisjon aprillis 2014. a. Selle järgi on alal esinevate elupaigatüüpide (sh lamminiitide (6450)) osas Natura 2000 võrgustiku alasid piisavalt ning lamminiitide elupaigatüübi kaitseks ei ole vaja moodustada uut kaitseala Kalbuse liigikaitseala põhjal.

Riikliku looduskaitse all olemiseks ei ole Ikepera ja Kalbuse liigikaitseala looduskaitseaduse § 7 kohased eeldused piisavad: puuduvad kaitsealused liigid ja nende varasemad elupaigad on madala elupaigalise väärtusega (v.a Kalbuse liigikaitsealaga piirnev ja osaliselt alale jääv väike-konnakotka püsileupaik) ning kaitstavad kooslused (Kalbuse liigikaitsealal) on madala

¹Sulgudes on siin ja edaspidi märgitud keskkonnaregistri kood (KKR).

looduskaitselise väärtusega.

Objektide kaitse alt välja arvamisel on lähtunud Tarmo Evestuse 2008. aastal koostatud ekspertiisist määruse kohta. Määruses käsitletavaid objekte on kaks. Ikepera liigikaitsealal asuvad osaliselt neli eraomandis olevat kinnistut ja kaks Eesti Vabariigi omandis olevat kinnistut. Kalbuse liigikaitsealal asuvad 13 eraomandis olevat kinnistut ja kaks Eesti Vabariigi omandis olevat kinnistut.

3. Menetluse kirjeldus

Määruse avalikud väljapanekud toimusid 03.05.2010–17.05.2010 ja 08.02.2016–21.02.2016 Keskkonnameti Pärnu-Viljandi regiooni Viljandi kontoris ning Karksi ja Tarvastu Vallavalitsuses. Teade määruse avaliku väljapaneku kohta ilmus 04.02.2016 üleriigilise levikuga ajalehes Postimees ning 27.04.2010 ja 03.02.2016 kohalikus ajalehes Sakala. Väljaandes Ametlikud Teadaanded ilmus määruse eelnõu avalikustamise teade 06.04.2010 ja 02.02.2016.

Looduskaitseaduse § 9 kohase kaitse alt välja arvamise menetluse käigus saadeti 2010. aastal liigikaitsealadel paikneva maa 20 eramaaomanikule ja 2016. aastal 17 eramaaomanikule, Riigimetsa Majandamise Keskusele, Karksi Vallavalitsusele ja Tarvastu Vallavalitsusele määruse eelnõu ja seletuskiri avalikustamise, sh avaliku väljapaneku kohta. 2016. aasta avalikustamise kirjas oli märkus, et juhul kui Keskkonnaametile ei ole hiljemalt 21.02.2016 vastatud, siis loetakse et adressaat on määruse eelnõuga nõus. Kirjale oli lisatud määruse eelnõu, seletuskiri ja piiriskeemi väljatrükk.

2010. ja 2016. aastal toimunud avalikustamise käigus arvamusi ja ettepanekuid ei esitatud. Samuti ei tehtud ettepanekut avaliku arutelu korraldamiseks.

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Euroopa Liidu õigus ei reguleeri otseselt määruse eelnõus käsitletud küsimusi.

5. Määruse mõju ja rakendamiseks vajalikud kulutused

Määruse jõustumisel puudub oluline mõju loodus- ja elukeskkonnale, kaitstavate liikide ja elupaikade seisund ei muutu, samuti puudub mõju sotsiaalvaldkonnale, riiklikule julgeolekule, majandusele, regionaalarengule ning riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele. Määruse jõustumine ei puuduta rahvusvaheliste kohustuste täitmist ega too kaasa uute organisatsioonide moodustamist.

Ikepera ja Kalbuse liigikaitsealale ei jää toetusõiguslikke poollooduslikke kooslusi ja Natura 2000 erametsamaad, mistõttu nende toetuste eelarvele mõju puudub.

Maamaksuseaduse § 4 lõike 2 kohaselt makstakse looduskaitseaduse §-s 31 sätestatud piiranguvööndi maalt maamaksu vastavalt 50% maamaksumäärast. Sellega korrigeeritakse valdade eelarvesse laekuva ja riigieelarvest kompenseerimist vajava maamaksu suurust. Kuna määrusega arvatakse nimetatud objektid kaitse alt välja, siis määruse jõustumisele järgneva aasta 1. jaanuarist alates hakkavad nende kinnistute omanikud maamaksu maksma vastavalt üldisele korrale. Karksi valla eelarvesse lisanduv maamaks on ligikaudu 108 eurot ning

Tarvastu valla eelarvesse lisanduv maamaks on ligikaudu 365 eurot.

Vastavalt looduskaitseseaduse §-le 20 võib riik kokkuleppel kinnisasja omanikuga omandada kinnisasja, mille sihtotstarbelist kasutamist ala kaitsekord oluliselt piirab, kinnisaja väärtusele vastava tasu eest. Ikepera ja Kalbuse liigikaitsealale ei jää eramaid, mida riik oleks pidanud omandama. Seega nende alade kaitse alt väljaarvamine ei vähenda riigile omandamise eelarve vajadust.

Ikepera ja Kalbuse liigikaitseala kaitse alt väljaarvamisel läheb kaitse alt välja riigimetsa 45,5 ha. Vastavalt RMK arvutustele vähendab range kaitse Viljandimaal puidukasutuse tulu keskmiselt 90 eurot hektari kohta aastas. Piirangutega metsamaa vähendab võrreldes range kaitse all oleva metsamaaga puidukasutuse tulu 1/10 võrra. Seega nende alade kaitse alt väljaarvamisel suureneb metsa majandamist saadab tulu 9/10 võrra võrreldes piirangutega metsamaa kaitsega, mis suurendab iga-aastast puidutulu hinnanguliselt 409,5 euro võrra aastas.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

7. Määruse vaidlustamine

Määruse üldkorraldusele ehk haldusakti tunnustele vastavat osa on võimalik vaidlustada, esitades halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras kaebuse halduskohtusse. Määruses on üldkorralduse regulatsioon suunatud asja (kinnistu) avalik-õigusliku seisundi muutmisele, hõlmates eelkõige asja kasutamist ja käsutamist reguleerivaid sätteid. Seega vastavad määruses üldkorralduse tunnustele sätted, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused on konkreetse kinnisasjaga tihedalt seotud ning puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist. Halduskohtumenetluse seadustiku § 46 lõike 1 kohaselt võib tühistamiskaebuse esitada 30 päeva jooksul kaebajale haldusakti teatavaks tegemisest arvates ja sama paragrahvi lõike 5 kohaselt kaebuse haldusakti õigusvastasuse kindlakstegemiseks kolme aasta jooksul haldusakti andmisest arvates.

8. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu on kooskõlastatud teiste ministeeriumitega eelnõude infosüsteemi EIS kaudu. Kõik ministeeriumid on kooskõlastanud eelnõu vaikimisi. Vabariigi Valitsuse reglemendi § 7 lõike 4 kohaselt, kui kooskõlastaja ei ole sama paragrahvi lõigetes 1–3 sätestatud tähtaja jooksul eelnõu kooskõlastanud või jätnud seda põhjendatult kooskõlastamata, loetakse eelnõu kooskõlastatuks.

Marko Pomerants
Keskkonnaminister